



v694/1916

Anul VII.

Arad, ianuarie-februarie 1910.

Nr. 1—2

Reuniunea învățătorilor

Apare odată în lună.

Proprietar editor: Reuniunea învățătorilor români dela școalele popor. conf. ort. din protopopiatele arădane I—VII.	REDACTOR: IOSIF MOLDOVAN Inv. director-școlar.	Manuscrisurile și corespondența se va trimite redact. în Arad, Tâkôly-tér 8., iar abonamentele cassarului Iuliu Groșorean în Galsa-Vilâgos.
Comitetul de redacție: Iuliu Groșorean, Dimitrie Popoviciu, Ioan Crișan, Iosif Stanca, Petru Vancu, Dimitrie Olariu, Dimitrie Boariu, Teodor Che- rechean, Hersilia Cadariu, Nicolae Cristea, Petru Colțeu, Dim. Micu, Pavel F. Dârlea, Tr. Givulescu și I. Borlea, învățători.		
Abonament: pentru Ungaria 5 coroane. — Străinătate 7 coroane.		

*Fraților învățători,
Stimați cetitori!*

Acesta este al șaptelea an de existență pentru organul nostru. Superstițioși din fire, vom crede, că acesta e număr nenorocos, de aceea n'a apărut organul la timpul său. O fi, ce o fi, una este adăvăr: luptăm cu mari greutăți. Redactorul responsabil, căruia îi suntem cu multă recunoștință, pentru sarcina purtată gratuit în decurs de doi ani, tăbărând sub greutatea multelor sale datorințe, s'a retras. Din partea prezidiului s'a făcut tot posibilul pentru a înlătură greutatea ivită spontan, dar fără rezultat. Om însuflețit, care să primească răspunderea redactării în condițiile date, nu s'a aflat. Greșala poate să conziste în căutarea oamenilor, unde chemații nu se aflau, dar vor eși la iveală mai târziu. Una însă este constatată, că suntem mulți chemați, dar puțini dispuși pentru luarea și purtarea crucii. Intre astfel de împrejurări, pentru a nu lăsa neexecutat unul dintre concluzele aduse cu cea mai mare însuflețire din partea adunării generale și până la alte dispozițiuni, m'am aflat silit a primi și aceasta sar-

cină pe umerii mei și a scoate organul sub răspunderea mea. Sunt tare în credință, că membrii reuniunii, cu ceilalți binevoitori și sprijinitori ai cauzelor noastre, vor fi cu conziderare la împrejurări și pentru puțină întârziere, nu vor perde din însuflețirea lor și nu vor întrelasă a sprijinul și mai departe aceasta afacere de rară importanță în viața noastră școlară.

În aceasta speranță am rămas al Dvoastră frate iubitor și sincer stimător :

Iosif Moldovan.

Învățătorii și societatea.

Când am pus titlul de sus, am cugetat la învățătorii români și m'am gândit la societatea românească, cu care au ei de a face și în mijlocul căreia trăesc. Mi-am pus apoi întrebarea: că în ce condiții de viață sunt unii față de alții? Învățătorii, ca educatorii și instructorii mlađitelor societății, iar aceasta, ca patronul învățătorimei.

Ca să facem o comparație dreaptă între acești doi factori, dela cari depinde în multe cazuri progresul ori regresul omenimii în genere, iar în special al unei națiuni — trebuie să fim judecători imparțiali și pe lângă puțină trudă de observare, vom ajunge la rezultate, din cari se poate învăța mult...

Învățătorul român — înțeleg cel din regatul ungar — apăsător de sarcinile grele, cari i-le impune legea și societatea, își împlinește datorința, chiar în ciuda unor pedeci de totului grele, deși în cele mai multe cazuri nu e retribuit cum se cade, nici chiar în locurile unde se poate. El, sufletul muncit de atâta trudă, ba chiar trăind în multe lipse, pe lângă că în orele de instrucție își pune toată forța intelectuală de care dispune, ca să lumineze mințile necoapte ce-i sunt încredințate spre creștere — afară

de orele școlii are să fie totul... Trebuie să fie avocatul poporului, sfătuind partidele, cari îi cer părerea; are să fie doctorul — până adevăratul dr. se îndură, — în cele mai multe locuri, să meargă la nefericitul bolnav; are să fie economistul, care să povățuiască și să îndrume în anumite cazuri: cu un cuvânt, are să fie de toate și să se facă orice, numai ca să mulțumească societatea.

Cu puține excepții, învățătorii lucră desinteresati; și, dacă li-se cer anumite sacrificii, chiar cu uitare de sine și de familie, împlinesc ce se pretinde dela ei, de multeori peste puterile lor.

Judecând serios aceste toate, cum se explică faptul, că unii văd în învățător numai „un ce necesar“, sau mai deschis vorbind, un instrument folositor pentru toate trebile, ca mai apoi tot aceia să arete, că nu-l cunosc, ori și dacă îi dau atențiune, să-l facă să simțească, că e un ce neînsemnat? Cum se potrivesc aceste fapte cu oamenii, cari până ieri-alaltăieri, au recurs la sprijinul neînsemnatei persoane dascălești, iar acuma, dacă acelea persoane, tot prin sprijinul învățătorilor, fie acela de orice fel, au ajuns la anumite trepte mai strălucite, ori cum zice nația: »la grăunțe mai bune« să-i arate atâta disconziderare? Ori uită oamenii, că roata sorții să învâрте?

Ca să nu mi-se facă imputări, că vorbesc secături, numai pentruca să scot la suprafață însemnătatea corpului didactic, ori că aș învinul societatea, că se poartă necorect față cu învățătorimea, care întru adevăr e cea mai trudită și mai îngreunată pătură a societății, voiu să dovedesc cu întâmplări recente, că aserțiunile mele sunt adevărate.

Cu ocaziunea serbării centenarului »fericitului Andrei Șaguna«, învățătorii gr.-or. (de astădată vorbesc despre aceștia) au știut să se afirme mai mult decât alte corporațiuni. — Reuniunile învățătoresți din diecezele Arad, Caransebeș și Oradea-mare — pe lângă corpul didactic din arhidieceză — s'au reprezentat prin prezenții lor, aducând obolul de recunoștință neuitatului organizator al

bisericeii și națiunii noastre, — dar cine dintre cei che-mați și-a bătut capul, ori cine a avut o vorbă de bine-venire față de acești fii ai neamului, cari din depărțări mari, au ostenit zile întregi, ca să iee parte la serbarea anunțată, unde au fost invitați? Ori doară au fost prea mici, ca să fie văzuți?

Alt caz și mai recent ne-a dovedit și mai bine iubi-rea față de ce e dascăl — fie chiar și profesor preparan-dial. Când s'a ținut sfințirea casei ziarului »Tribuna«, și s'au dat serbările ce i-au urmat, deși la acele serbări au participat o mulțime de învățatori cu prezidentul reuniu-nei în frunte, între cele mai multe salutări, cu vorbe de folos, unele însă și fără de rost, n'a avut nime nici o vorbă pentru dascăli. Și aici au fost prea mici. Ori bag-seama, pentrucă cu puține excepții toți învățătorii din aceste parți sunt abonenți și au sprijinit în toate formele lășirea ziarului(?) sărbătorit... Iar când — seara — unul mai curajos a reflectat unei persoane de influință, că totuși stăteă mai bine, dacă la serbare erau invitați spe-cial — precum au fost și alte societăți din alte părți — corpul profesoral precum și reuniunea învățătorilor arădani, care-ș are presidentul în Arad, — i-s'a răspuns prin niște cuvinte, cari nu se adresează nici persoanelor celor mai de jos, cu atât mai puțin să iasă din gura aceluia, care le-a rostit. Ori acestea sunt semne de dragoste?!

Suntem deci în clar cu situația și cu oamenii, cari formează societatea, ce are menirea să sprijinească școala română și pe dascălul ei și de acum ne tragem consec-vența: *nu mai așteptăm dela nime nici un fel de conzide-rare, vom lucra cât putem, până ne iartă puterile, dar altceva să nu ni-se mai ceară!*

Lecțiile primite, nu le vom uită!

Petru Vancu.

O scrisoare.

Iubite amice!

Scuză, că nu ți-am putut răspunde momentan la întrebările puse. Precum știi, am și eu ocupațiunile mele și nu întotdeauna pot face și lucră, după dorința și voia mea. Și apoi să nu uiți una: mie încă îmi trebuie răgaz, ca să mă gândesc asupra multelor întrebări, ce-mi puni. De aceea, de astădată, îți voi răspunde numai la unele, cari le cuget de mai actuale.

Îmi puni întrebarea, că nu e o afirmație nebazată, ce se susține în nrul 11, din anul trecut, al organului nostru despre un președinte al despărțământului în chestia organului? Întrebarea aceasta îmi pare mie puțin curioasă. Apare curioasă, pentrucă mă face a crede, că e vorba de președintele despărțământului nostru. Căci altcum nu înțeleg rostul întrebării. Și nu-l înțeleg, pentrucă în punctul acesta eu numai aceea pot susține, despre ce sum deplin convins, că e așa și nu altcum. Iar despre așa ceva nu țin capace pe președintele nostru. Aceasta o pot spune cu toată hotărîrea. Că alt undeva s'a întâmplat, se poate. Eu însă unul o cred foarte cu greu, deși nu mi-e permis a trage la îndoială afirmările raportorului în chestie. Țin însă să-mi motivez îndoiala mea. Înaintea mea apare cu neputință, că un învățator să nu înțeleagă rostul existenței organului nostru. Și nu mai ales, când acel învățator e și *președintele* unui despărțământ!

Ți-am spus de altădată, că bunăstarea, vaza și autoritatea noastră n'are să emaneze dela nime, ci numai dela noi înșine. Aceste însușiri ale omului nu se *cerșesc*, ci se *cuceresc*. Și unul dintre mijloacele cele mai puternice, ce stau în acest serviciu, e și organul reuniunii. Și aceasta o știe fiecare învățator. Deci vei înțelege motivul, ce mă face pe mine, a mă clătina în credința afirmărilor din chestiune. Căci, pentru Dumnezeu, cum și putem presupune,

ca un învățător, el, singur, să-și taie creanga de sub picioare? Ori crezi, că pentru cele 5 coroane să facă el aceasta? Eu unul n'o pot crede. Un învățător conștiu întotdeauna e gata a aduce jertfe cu mult mai mari, ca jertfa aceasta, deși traiul lui și a familiei sale e cât se poate de îngreunat. Jertfește pentrucă știe, că numai prin jertfă se poate ajunge la o soarte mai bună!

În ce privește întrebările, puse reuniunii noastre din parte Ven. Consistor, spre rezolvare, sum și eu de părerea ta: poziția grea, în care or ajuns școalele noastre, a pus pe gânduri, pe cei ce stau în fruntea lor. Și constrânși de aceste împrejurări, a aflat de bine, a se adresă nouă, cari zilnic ne luptăm cu neajunsurile vieții școlare de azi. Deslegarea însă a acestor întrebări e atât de grea, încât se apropie de imposibilitate. Și se apropie, pentrucă se pretinde a face ce nu se poate face.

Precum știi, colegul I. Stanca și I. Crișan s'au ocupat cu rezolvarea acestor întrebări și și-a dat fiecare silița, a le deslegă într'o formă oare-care. Că deslegarea aceasta nu poate fi întru toate mulțumitoare, se înțelege de sine. Bunăvoință a fost din ambele părți. Bunăvoința aceasta însă se lovește de niște stânci, ce nu se pot sfărâma.

Legea școlară din 1907 a adus activitatea școlii în o poziție foarte deficilă; în poziție, a-și perde învățământul unitatea sa. Și mănecând de aici, colegul I. Stanca, pentru paralizarea răului, cere întinderea corzilor la extrem. Crede, că prin cetirea de reviste pedagogice, prin cursuri suplitoare și prin conferințe didactice s'ar delătură stânca, ce stă neclătită în calea învățământului. Că perfecționarea învățătorului ușurează mult sarcina, e adevărat. Dar adevărat e și aceea, că imposibilul tot numai imposibil rămâne în ori și ce împrejurări!

Nu de aceeaș părere e și colegul I. Crișan. D-sa înțelege dezastrul întinderii corzilor, de aceea ia refugiul la ciungărirea învățământului. Se teme însă a pune degetul pe rană. În fața pedecii, reterează și ia refugiul la redu-

cerea materialului de învățământ în detrimentul unității acestuia. Iar aceasta o face din simplul motiv, ca să scoată la suprafață timpul, ce-l pretinde legea, la învățarea limbei maghiare. Lucru firesc. Riscă însă afirmarea, că și în chipul acesta s'ar putea ajunge scopul, ce-l urmărește școala poporală.

Legea impune învățarea limbei maghiare în extensiune foarte mare, în așa extensiune, că predarea altor obiecte de învățământ devine iluzorie. Pentru că nu se pot predă rațional nici măcar în reducere minimală. Iar prin reducerea, ce o recomandă colegul I. Crișan, ajungem la desmembrarea învățământului. Las, că nici d-sa nu e deplin încântat și mulțumit — așa cred eu — de aceasta reducere. Ce mă surprinde pe mine mai mult e, că cea mai mare reducere voiește să o facă în locul prim pe contul limbei materne. Gramatica voiește să o alunge din școală; ori, în cazul cel mai rău, să se propună subiectul, predicatul și cele 10 părți de vorbire, fără a se face cunoscut și flexiunea acestora. Pentru aceea pretinde, a se pune mare pond pe scrierea corectă. Aceasta e, ce mă surprinde. Căci eu cred de imposibil, ca în școala poporală, să se poată învăța scrierea corectă în forma, în care o recomandă colegul I. Crișan. Cunoașterea subiectului, predicatului și acelor 10 părți de vorbire nu e material suficient pentru scrierea corectă. Ba mai mult. Aici nu se ia gramatica ca mijloc, ci ca scop. Cel puțin așa apare din arângierea materialului. Căci ca mijloc la nici un caz nu e suficient materialul indicat de colegul I. Crișan. Fiind scopul gramaticii scrierea corectă, și materialul trebuie întocmit în conformitate cu acest scop. Fără întocmirea aceasta, materialul gramatical nu numai că n'are nici un rost în școala poporală, dar e chiar și păgubitor, prin răpirea timpului scump. De aceea aș dori foarte mult, să aud părerile și modalitatea, cum înțeleg unii domni colegi, că scrierea corectă s'ar putea învăța în școala poporală și fără ajutorul regulilor gramaticali. Intru adevăr, aceasta ar fi un mare avantaj în mersul progresului cultural. Se

cere însă un program anumit și nu afirmări, emenate numai din teorie.

Întrebi, că ce păreri am eu în privința reducerii materialului de învățământ? Îți răspund, că nici când n'am fost în poziție atât de critică, ca în momentul, când stăruie, a-ți da acest răspuns. Poziția școlii e atât de nesigură, că toată activitatea noastră e numai o pipăire în întunec. Că, în împrejurările date, se impune reducerea materialului de învățământ, ca să putem face cât de puțin progres, e prea adevărat. Zic, ca să facem puțin progres, că de *adevăratul* progres nici că putem vorbi. Dar și pentru ajungerea acestui neînsemnat progres, se recere o reducere rațională, care e una dintre cele mai grele afaceri pe teren școlar: e atât de grea, că cu greu cred, că aceasta se va putea realiza încurând.

Asupra celorlalte întrebări îți voi răspunde cu o altă ocaziune.

g—n.

Redactarea manualelor pentru limba maghiară.

Scopul pentru care se propune limba maghiară în școlile noastre e, ca copiii ce ies de sub mâna învățătorului, să fie capabili a se exprima întrucât reclamă dela ei referințele vieții practice și sociale.

Întețit o cere aceasta mai ales legea nouă școlară spunându-ne apriat:

«Copiii școlilor nemaghiare au să-și însușească limba maghiară într'atâta, că cu absolvarea clasei IV cugetele — cu grai viu și în scris — să și le știe exprima la înțeles».

Nimenea nu va trage la îndoială, că realizarea în mod mai facil a sporului ce se cere aci, e pendent și dela redactarea unor manuale cum se cade; niște ma-

nuale, a căror scriere în complexul lor se apropie din ce în ce mai mult de limba vie, carea nu e alta decât limba vorbită.

Și propriaminte, cum ni-se prezentează orice limbă vorbită ?

Ca un fel de dialog continuu, ceea ce am accentuat și cu altă ocaziune, în carele unul întreabă și celalalt răspunde.

Poate mi-se va face imputarea, că ceea ce voesc eu prin scrisul meu, o aflăm și în cărțile scrise — până de prezent — pentru limba maghiară, precum sunt :

Maghiara de : I. Groșorean-I. Moldovan.

Maghiara de : I. Vuia.

Maghiara de : I. Roman.

Maghiara de : V. Goldiș-F. Koós.

Maghiara de : I. Dariu.

Maghiara de : Putnoky etc.

Nu-i vorbă ! Toate manualele înșirate sunt bune și corespunzătoare și îndeosebi cea de : Groșorean-Moldovan, I. Vuia și I. Roman.

Nici gândul nu-mi e, ca să contestez lucrări prestate de bărbați dexteri și cu experiență în ale școlii, față de cari eu unul nu pot avea decât cuvinte de laudă și stimă.

Putina mea experiență însă de vre-o 15 ani, m'a adus la convingerea, că materialul de tractat în limba maghiară, verbal ori pe baza cărții de cetire (maghiară), numai atunci lasă urme mai adânci în toate direcțiunile, când se ține cont de forma dialogică sau catehetică : continuu întrebând și răspunzând, cum am semnalat la începutul acestui articol.

Numai astfel i-se dă băiatului puțința d'a converză și numai așa i-se cimentează în spirit capitalul de cunoștință acuirat : fiecare tractare completă formând câte un întreg pe care îl va putea ști și aplica după trebuință ...

S'au mai lămurit !

Toate deprinderile sau *bucățile* de cetire din atari manuale, de cuprins *descriptiv*, necondiționat trebuie să cu-

prindă întrebări directe la toate răspunsurile, ce se dau în respectiva pieză.

Recunosc, că întrebări reclamate de conținutul piezelor, aflăm și în manualele de mai sus, dar sunt cu totul izolate: în formă de exercițiu; ba la unele răspunsuri nici nu aflăm întrebările recerute ¹⁾.

Ba! la altele lipsește și acest exercițiu întrebător.

Astfel în unele deprinderi avem propozițiile: Vazul is jó tanuló. A szék bútor. Van fog kefe is. Én is Pestre mentem. Reggel óta irtam. A határon több út van. A vizben halak vannak. A kinek sok gabonája van, géppel csépel. A medve fél a tüztől. Csak az éret gyümölcs jó. A kertben virágok is vannak. A ki nem lát, az vak etc., cari nu au întrebările corespunzătoare în exercițiul înșirat mai în josul deprinderilor.

Apoi deprinderi cu titlul: Az erdő. A madarak. A négy évszak. A föld. Az ég etc., peste tot afară de coloanele (2) de cuvinte (traduse) nu mai există nici un fel de întrebare, nici ca exercițiu, nici afară de exercițiu: în cuprinsul lecturii.

Răspunsurile și piezele relevate mai înainte-esepte de orice întrebări — nu vor fi aprofundate nici când cum se cade de elevi, pentru că lipsește cheia (întrebarea), pe care o poate auzi dela învățător, ce-i drept, dar nu o și vede, nefiind indusă în manual la locul cuvenit.

Care e deci rostul șirelor mele?

Acela este, că manualele de limba maghiară, la toate deprinderile, menite de a câștiga elevilor material de conversație, să cuprindă toate întrebările ²⁾, ce reclamă răspunsurile (din cutare deprindere), dar întrebările să se inducă nu în exercițiu izolat, cum obvine în celea mai multe manuale, ci acelea să fie îmbinate d'odată cu răspunsurile.

¹⁾ Să nu se creadă, că învățătorul nu le-ar ști pune, ci intercalarea întrebărilor e practică și avantajoasă pentru elevi, cari văzându-le și scrise, mai ușor și-le imprimă în memorie. (B).

²⁾ Răspunsurile, cari se potrivesc, pot avea și o singură întrebare. (B).

Aşa d. e., dacă am deprinderea: »A négy évszak«, voi zice: Hány évszak van? Négy évszak van, ugymint: tavasz, nyár, ősz és tél. A mező, mikor zöldül? A mező tavasszal zöldül... Mikor érik a gabona? Nyáron érik a gabona etc. Fiind şi întrebările într'un loc cu răspunsurile, apercipiarea merge mai sigur şi intenziv şi modul de conversaţie între înşişi elevii e mai viu, însufleţitor şi atrăgător!

Abatere dela aceasta procedură, admit şi eu, se poate face la constituţie, geografie şi mai ales istorie, al căror material fiind în bună parte de cuprins narativ, elevul are să predeie şi liber (fără a întrebă). *Mult mai practic ar fi în fine şi aceea, că fiecare clasă să-şi aibă manualul său separat!*

Atâta am dorit să zic.

B.

Limba maternă în şcoala poporală.

— Reflexiune. —

De un timp încoace, în jurul propunerii acestui studiu, s'au ivit multe discuţiuni atât în singuratece întruniri didactice, cât şi prin unele reviste ale noastre.

Cauza a fost rezultatul slab, ce s'a constatat în urmarea predării, zicându-se într'alte, că nu pe bază sintactică ajungem cu succes la ţinta ce dorim, ci pe bază etimologică, ori pur etimologică, cum mai accentuiază unii.

Meritul sulevării acestei idei, ca în multele altele bune, este al dlui Grofşorean, carele a şi scris o gramatică în acest senz.

Tot un domn, g-n, în nr. 9 al »Organului« nostru, condus de acelea-şi vederi, vine şi-şi arată nemulţămirea faţă de metoda predării limbii materne.

Şi deoarece scopul limbii materne, în discuţiile câte s'au pornit până acum, nici una dată nu s'a definit cum

se cade, se impune s'o facem, pentrucă numai așa vor putea distinge și unii și alții fie avantajile, defectele sau mijloacele, ce ni-se prezintă în realizarea scopului ei.

Adevăratul scop al limbii materne este, ca copiii să-și câștige dexteritate spre a înțelege ceea ce vorbesc sau scriu alții deoparte, iar de alta este, ca ei, la rândul lor, încă să fie capabili a-și exprima cugetele corect cu graiul viu și în scris.

Un fel de definiție aflăm și la dl g-n, dar aceea e prea laconică sau restrânsă, intrucât după atingerea scopului formal, partea cealaltă a scopului limbii materne o reduce simplu la »a deprinde pe elevi în măsura de a-și putea pune cu ușurință gândurile lor pe papir, ca să poată fi înțeleși de ceice cetesc scrierile lor...« mai adaugând aci dl g-n atâta, că unii ca aceștia dejă vor ști vorbi și corect.

Lucrul nu stă tocmai așa. Mai întâiu elevul are lipsă să știe vorbi corect și relativ fluent limba lui: să devină stăpân pe ea și numai apoi fac cu el probe de stilizare s'au concipiare (scriere), *iar aceasta se face aievea și spune apriat și nu se presupune s'au deduce numai, cum o crede dl g-n.*

În modul cum pledează dl g-n, scrierea corectă decurge pe socoteala vorbirii corecte, deoarece mai mult timp iai la deprinderea scrierii corecte.

Scopul limbii materne prin urmare cere în locul prim vorbire corectă și numai după aceea scriere corectă, iar nu întors, fiindcă așa ai să te lupți deodată cu amândouă.

Din definiția dlui g-n mai reiese, printre șire și aceea, că mai ales cu scrierea corectă (ortografică) să ne ocupăm, iar cealalte... să le subînțelegem...

Atari proceduri nu pot fi avantajii, ci desavantajii.

»Unii cred, că scrierea corectă se poate face pe baza sentimentului limbistic; alții însă susțin, că aceasta se poate face numai pe baza unor reguli anumite. Primii neavând experiență în cauză, cad în șirul teoreticianilor, iar ceialalți se împart în 2 tabere: ceice țin morțiș la grama-

tizare și ceice nuzesc la simplificarea regulelor» — ne spune dl g-n.

Nu înțeleg de loc de unde a scos dl g-n »mărturisirea«, că unii cred posibilă scrierea corectă pe baza simțului de limbă; și nu, mai ales la oamenii mari, fie măcar și teoreticieni, cari de mult au trecut peste simțul de limbă, deoarece trebuie să credem, că un bărbat în vârstă de 20, 30 ori 45 ani va fi știind, că pentruce nu vorbesc greșit, ci după o logică sănătoasă.

Pentruca, ce înțelegem sub simțul de limbă?

Sub simțul de limbă avem să înțelegem acel simț pe urma căruia — pe lângă mijloacele aplicate la dezvoltarea sa — copilul ajunge în poziția a distinge, a cunoaște, că el în vorbirea sa pentruce vorbește așa și nu altcum!? (adecă vorbește logic).

Așa dar despre simțul de limbă vorbim la băieți, iar nu la oameni maturi.

Dar din nenorocire, intrucât e vorba despre însușirea scrierii corecte pe baza simțului de limbă, nici chiar la copii nu putem vorbi din motivul, că pe când începem la scriere corectă, dejă ei își au logica în vorbire, scurt: băieții au trecut peste imitațiunea (conștientă) în vorbire, devenind mai independenți.

După acestea lămuriri, să trecem la partea, unde dl g-n recomandă procedeu, emanând tot din citatul dsale de mai sus.

Reducerea materialului limbii o admit chiar și aceia, cari în »mortiș« la gramatizare, dar nu în forma contemplată de dl g-n, abandonând întreagă partea sintactică.

Partea întregitoare a cunoștinței de limbă o formează și gramatica, cu părțile ei: fonologia, morfologia și sintaxa.

A omite toată partea sintactică, înseamnă, a-i căștigă copilului cunoștința de limbă numai pe jumătate, iar acesta ar fi un lucru unilateral, un lucru manc, de care ar trebui să se ferească dl g-n.

A luă zicerea și a o descompune în cuvinte, silabe și sunete — cum cer adicții acestui metod — fără a ne

opri asupra zicerii încă de mai înainte, cu scop de a-i cunoaște părțile ei alcătuitoare: subiectul și predicatul, însemnează, a zidi o casă fără a-i cunoaște temelii; fără a băga în seamă părțile ei principale, cari îi dau ființa: noțiunea — casă. Și oare conceptul, ideile reflectate de mintea omenească, unde au terenul lor princios, în ce se validează, în vorbele moarte, izolate, ori în ziceri, cari sunt baza cugetării individului ? !

Prin urmare, elementul sintactic are să servească de bază la învățământul gramatical, sau că trebuie redus sau nu, deoarece expresiunea verbală a judecății numai în modul acesta iese la iveală, numai astfel se validează pe calea dezvoltării sale naturale.

Dacă dl g-n nu voiește să știe de subiect și predicat, nici poate fi îndreptățit, ca să se folosească de expresiunea »zicere«, în predarea învățământului gramatical, ci să trateze simplu părțile de vorbire; d. e. substantivul, prin înșirarea de ființe și lucruri; adiectivul, prin înșirarea de însușiri etc.

Acesta e rezonul procedurii recomandată de dl g-n.

Observarea, că »Atributul nu se poate face cunoscut elevilor fără a cunoaște substantivul, ca parte a vorbirii«, tot așa e de adevărat, ca și aceea, că *substantivul nu se poate face cunoscut elevilor fără a cunoaște mai întâiu subiectul.*

Cer, să mi-se dovedească, că nu e așa !

Acea dovadă însă citez a o spune apriori, că nu există, fiindcă sentimentul sintactic cu cel etimologic se întregeste reciproc și astfel atât excluderea totală a unuia, cât și a celuilalt, din limbă, e o imposibilitate impusă de scopul ce urmărește — ea (limba).

Vin a face muștrări dlui g-n și pentru motivul, că d. e. substantivului, după procedura dsale, îi dă o definiție, ce nu ar fi trebuit să i-se de loc acolo... Substantivul nu pentru aceea e substantiv, că e nume, ci pentru că *e nume de ființe și lucruri.* Și despre adiectiv, pronume, verb etc. s'ar putea spune, că sunt nume, căci vorba »nume«, arată

nu numai noțiunea : ființe și lucruri, ci exprimă și noțiunea de calitate, acțiuni etc. și atunci unde am ajunge cu cunoașterea substantivului?...

Mai departe, nici ceice țin (?) »mortiș« (?) la gramatizare, nu admit tractarea zicerilor principale și secundare cu subiectiva, predicativa, completiva etc., ci aceea, ce necondiționat se impune, pentruca cunoștința de limbă să nu apuce pe căi laterale, când ea, biata, va fi tractată și mai master din ce e astăzi.

Astfel s'ar cere cunoașterea părților principale ale zicerii (subiect, predicat), eventual, obiect (drept, nedrept), atribut și determinațiune circumstanțială (timp, loc, mod, cauză) și s'a isprăvit.

Părerile, ce dl g-n le desfășură mai la vale în articol, relativ sunt bune, dar nu sunt nouă și e vorba, că acelea se pot realiză tot așa și pe baza elementului sintactic, fără greutate.

Așa de pildă, dacă voiesc să fac cunoscut copiilor folosirea virgulei, după înjghebarea mai multor exemple estrag regula: *Dacă într'o zicere vin mai multe părți de un fel, (părți omogene ale zicerii: mai multe subiecte ori predicate) între ele se pune coma; iar între părțile legate cu «și» nu se pune.*

După dl g-n aci ar trebui să procedem astfel:

... Când vin într'o zicere mai multe verbe lângă olaltă, atunci se despart cu virgula, nu se despart cu virgula, când vine legătoarea și între ele.

Când vin într'o zicere mai multe adiective, ori numărăle, sau pronume lângă olaltă, între ele se pune virgula, dacă nu se află legătoarea și.

Dacă sunt mai multe substantive în acelaș caz, se pune virgula...

Acum întreb: Ce e mai ușor, să înveți copiii 3 reguli, ori numai una?

Negreșit una și asta cu atât mai vârtos, cu cât în fond toate trei regulele se pot reduce la regula semnalată

de mine, deosebirea zace numai în aceea, că regulile celea 3, fiind tractate pe bază etimologică, dă învățătorului de 3 ori atâta de lucru ca cea dezvoltată pe bază sintactică.

Care regulă e mai bună? Las să răspundă alții!

Ce reiese din totul?

Aceea, că dacă celorce »țin morțiș« (?) la gramatizare, relativ la metod, li-se pot face imputări, »etimologiștilor« li-se pot face cu atât mai multe.

Știu cazuri concrete.

Învățătorul A. din S. e sintactist; B. din N. e pur etimologist: ambii sunt dascăli distinși.

Am asistat la examenele amândurora și m'am convins, că copiii celui de al doilea nu scriu mai corect ortografice nici un strop decât ai primului, măcar că deosebirea ar trebui să se observe. Tot aceasta am constatat și la alții mai slabi, dar cu proceduri oprite.

Ce-i drept, deschilirea nu se obsearvă în scriere, ci se obsearvă în cuantul cunoștinții limbii, având elevii primilor învățatori un capital mai concentric și bazat din acest studiu, ceea ce am arătat mai sus.

Și încă una!

Nici dl g-n nu va putea argumenta, că d. e. tractarea predicatului ar fi mai anevoioasă decât tractarea verbului, sau că cunoașterea acestuia e mai de folos decât a celui-alt. Din toate celea spuse până aci, nu pot concluda la alta decât la aceea, că calea indicată de dl g-n, în predarea cunoștințelor atinse, nu e superioară de fel celei pe care merge majoritatea învățătorilor — până azi — atât din Ungaria cât și din celealalte state culte, iar la aceasta nu se recere decât metod rațional de predare și exercițiu și pedeca dispare ivindu-se și rezultatul — mulțămitor.

I. Crișianu.

Prelegere practică din limba maghiară.

A könyv.*)

Astăzi dragilor mei vom învăța ceva despre »carte« ungurește. Fiți cu băgare de seamă!

Ce este obiectul acesta? Obiectul acesta este carte. Insemnați-vă! Cuvântul »cartea« ungurește se zice: »A könyv«. Cum se zice »cartea« ungurește? Elevul: »Cartea« ungurește să zice »a könyv«. Iată vă scriu acest cuvânt și pe tablă, scrieți-l și voi în caietele voastre, ca să nu-l uitați! Cetește I! I. A könyv. Așadar cum zici »cartea« ungurește P. ? P. A könyv.

»Aceasta aici e cartea«. Spune S. ce e aceasta ce am zis eu acum? S. Aceea ce ai zis dta este o zicere. Spune și tu odată zicerea aceasta! S. Aceasta aici este cartea. Acum vom cercă a spune zicerea aceasta ungurește, pentru aceea, ca să ne fie mai ușor, vom desface-o în cuvinte. Spune tu T. cum zici »aceasta« ungurește? T. »Aceasta« se zice ungurește »ez«. Așa e! Cum zici »aici« ungurește? El. »itt« și cum zici »cartea«? El. »A könyv«. Cuvântul »este« din zicerea aceasta nu trebuie să-l punem ungurește, acest cuvânt se lasă afară. Acum spune tu G. ungurește cuvintele în ordinea aceasta: »Aceasta aici cartea«. G. : »Ez itt a könyv«. Acum eu te întreb românește: »Ce este aceasta aici«? iar tu să îmi răspunzi ungurește: Inv. : »Ce este aceasta aici«? El. : »Ez itt a könyv«. Bine! Acum cercăm a spune și întrebarea ungurește? Cum zici »ce« ungurește? El. : »Mi«. Cum zici »aceasta«? El. : »ez«. Cuvântul »este«, nici în zicerea aceasta nu se pune ungurește. Și cum zici »aici«? El. : »itt«. Așa! Acum pune aceste trei cuvinte laolaltă în ordinea aceasta: »Ce aceasta aici«? El. : »Mi ez itt«? Așa-i! Acum întreabă tu T. pe I. ungurește: »Ce este asta aici«?

*) Adnex la prot. ad. gen. de estimp sub F).

și I. să-ți răspundă iarăși ungurește: »Aceasta aici este cartea«. (T. »Ce este aceasta aici«? I. »Aceasta aici este carte«). »Mi ez itt«? I. »Ez itt a könyv«. Așa-i!

Utati-vă aici! Cum se numește partea aceasta a cărții? (Arătând inv. învălitoarea cărții). El.: Acea se numește »învălitoarea« cărții. Așa-i! Insemnați-vă! »Invălitoarea« ungurește să zice »a fedél«. Cum se zice? »A fedél«. Așa-i! Scriu cuvântul acesta și pe tablă, ca să-l țineli mai bine în minte. Scrieți-l și voi în caietele voastre! (Inv. scrie pe tablă și elevii în caiete: »a fedél«). Cetește I. I. »A fedél«. Așadar cum zici ungurește »învălitoarea«? El. »A fedél«. Băgați de seamă! »Invălitoarea ei« se zice ungurește »fedele«. Spune și tu! El.: »Fe-de-le«! »A cărții« ungurește se zice: »A könyvnek«. Cum se zice »a cărții« ungurește? El.: »A könyvnek«. Așa! Acum să punem laolaltă aceste doua cuvinte așa: »Invălitoarea cărții«. Aceasta ungurește trebuie spusă: »A cărții învălitoarea ei«. Cum zici »a cărții«? El.: »A könyvnek«. Cum zici »învălitoarea ei«? El.: »Fe-de-le«. Leagă-le acum. El.: »A könyvnek fedele«. Acum eu te întreb românește, iar tu să-mi răspunzi ungurește! Inv.: »Ce este aceasta aici«? El.: »Ez itt a könyvnek fedele«. Așa! Acum S. să întrebe ungurește: »Ce este aceasta aici«, iar Eva să-ți răspundă tot ungurește: »Aceasta aici este învălitoarea cărți«, însă cuvântul »este« nu se zice ungurește nici în zicerea aceasta. S. »Mi ez itt«? E. »Ez itt a könyvnek fedele«. Bine!

Acum mai învățăm ceva nou! Băgați de seamă! »Cartea are« se zice ungurește »A könyvnek van«. Cum zicem G.? »A könyvnek van«. Așa! Cum zicem »două« ungurește? Elevul: »kettő«. Grijiti însă, că »kettő«, când se împreună cu alt cuvânt se zice »két«. Ce-am zis eu T.? (T. răspunde). Cum vei zice deci »două învălitoare« (a ei)? El.: »A két fedele«. Așa! Spune și tu E. I. E. »A két fedele«. Bine! Acum să spunem ungurește »Cartea două învălitoare are«. Spune pe rând! »Cartea are«! El. »A könyvnek van«. Inv. »Două învălitoare«! El.: »Két

fedele«. Bine! Pune-le acum laolaltă, dar așa, ca cuvântul »van« să rămână la sfârșit! El.: »A könyvnek két fedele van«. Bine! Acum să spunem și întrebarea ungurește! Cum vei întreba, ca să poți răspunde: »Cartea are două învălitoare«. I. Voi întreba: »Câte învălitoare are cartea«? Așa! Acum, ca să putem spune și întrebarea aceasta ungurește, vom cercă mai întâiu a spune cuvânt de cuvânt: Cum zici »câte« ungurește? El.: »hány«. Dar cum zici »învalitoare«? Bagă însă de seamă, că și aici ai să zici »învalitoare ei«! Deci cum vei zice? El.: »fedele«. Așa! Cum am zis »cartea are«? El.: »Cartea are« se zice ungurește: »A könyvnek van«. Deci cum vei zice: »are cartea«? (Intors adecă!) El.: »Van a könyvnek«. Leagă-le acum cuvintele acestea: »Câte«, »învalitoare«, (a ei), »are«, »cartea«? El.: »Hány fedele van a könyvnek«? Așa! Acum tu G. întreabă pe I. ungurește, »câte învalitoare are cartea«? iar I. să răspundă tot ungurește, că »Cartea are două învalitoare«, dar așa, că »are« (van) să rămână la sfârșitul zicerii! G. întreabă pe I.: »Hány fedele van a könyvnek«? I. »A könyvnek két fedele van«. Așa-i! »Din ce e făcută învalitoare cărții«? El.: »Invălitoare cărții e făcută din hârtie«. Așa-i! Să probăm acum a spune ungurește zicerea aceasta: »Invălitoare cărții e gătită din hârtie«. Cum zici »este gătită« ungurește? Voi nu știți, voi u spune eu: »Este gătită« se zice ungurește »van készitve«. Vi-le și scriu pe pe tabla cea mare cuvintele acestea și vi-le scrieți și voi în caietele voastre, ca să nu le uitați! Inv. scrie pe tablă și elevii în caietele lor (van készitve). Băgați de seamă! »Hârtie« se zice ungurește »papiros«. Cum se zice? El.: »Papiros«. Scriu și acest cuvânt pe tablă. Invățătorul scrie. Acum scriu pe tablă »din hârtie«. Insemnați-vă! Cuvântul românesc »din« îl spunem ungurește așa: »ból«, dar îl legăm de sfârșitul vorbeii de care se ține, iacă așa: »A papirosból«. Ce însemnează »papirosból«? El.: »Papirosból« însemnează »din hârtie«. Așa! Cum zici »învalitoare cărții« ungurește? Adă-ți aminte, că și aici ai să zici: »a cărții în-

vălitoare (a ei)«. Deci cum zicem aceasta? El.: »A könyvnek fedele«. Aşa e! Pune-le laolaltă acum toate cuvintele acestea, aşa: »Invălitoarea cărţii din hârtie e făcută«. El.: »A könyvnek fedele papirosból van készítve«. Mai odată! Să facem acum şi întrebarea ungureşte! Să spunem ungureşte »Din ce e făcută invălitoarea cărţii? Cum zicem ungureşte »ce«? El.: »Mi«. Insemnaţi-vă! »Din« zicem ungureşte aici »böl«, dar silaba aceasta o adăugăm la sfârşitul cuvântului »mi«. Iacă aşa, precum le scriu aici pe tablă: »Miböl«. Deci cum vei zice »din ce«? El.: »Miböl«. Aşa! Cum zici »e făcută«? El.: »Van készítve«. Dar cum zici »invălitoarea cărţii? El.: »A könyvnek fedele«. Pune-le toate laolaltă şi anume aşa: »Din ce este făcută invălitoarea cărţii? El.: »Miböl van készítve a könyvnek fedele? Aşa! Acum P. întreabă pe S. ungureşte, că »din ce e făcută invălitoarea cărţii? şi S. va răspunde iar ungureşte. P. întreabă: »Miböl van készítve a könyvnek fedele? S. răspunde: »A könyvnek fedele papirosból van készítve«. Bine!

Uitaţi-vă aici! Partea aceasta a cărţii se numeşte »călcâiul cărţii«. Cum se numeşte? El.: Partea aceea se numeşte »călcâiul cărţii«. »Călcâiu« se numeşte ungureşte »sarok«. Cum se zice? El.: »Sarok«. Acest cuvânt îl scriu aici pe tabla cea mare. Scrieţi-l şi voi în caietele voastre! Acum grijiţi! »Călcâiul ei« se zice ungureşte »sarka«. Cum se zice? El.: »Sarka«. Aşa! Să cercăm a spune ungureşte zicerea: »Acesta aici este călcâiul cărţii! Cum zici »acesta aici? El.: »Ez itt«. Nici în zicerea asta nu trebuie pus cuvântul »este«, trebuie lăsat afară! »Călcâiul cărţii« ungureşte se zice: »A könyvnek sarka«. Cum se zice? »A könyvnek sarka«. Iacă vă şi scriu pe tablă. (Inv. scrie). Acum să punem laolaltă cuvintele acestea, aşa: »Acesta aici este a cărţii călcâiu«. El.: »Ez itt a könyvnek sarka«. Aşa este!

Câte călcâie are cartea? El.: Cartea are un călcâiu. Cum zici ungureşte »Cartea are? El.: »A könyvnek van«. Şi cum zici »un călcâiu? Griji însă, că trebuie să zici

»un călcâiu (al ei)« ! Cum zici »un« ? El. : »egy«. Cum zici dară »un călcâiu« ? El. : »egy sarka«. Așa-i ! Cuvântul »van« pune-l la capătul zicerei ! »Cartea un călcâiu are« ! El. : »A könyvnek egy sarka van«. Bine ! Acum să zicem și întrebarea ungurește. »Câte« cum zici ? El. : »hány«. »Călcâie« ? El. : »sarka«. »Are« ? El. : »van«. »Cartea« ? El. : »a könyvnek«. Leagă-le dară ! El. : »Hány sarka van a könyvnek« ? Așa ! Acum E. să întrebe pe C. ungurește : »Câte călcâie are cartea« ? și C. să răspundă iar ungurește : »Cartea are un călcâiu«. E. întreabă : »Hány sarka van a könyvnek« ? C. »A könyvnek egy sarka van«. Așa-i !

Din ce este făcut călcâiul cărții ? El. : Călcâiul cărții e făcut din pânză (ori din piele). Băgați de seamă ! »Piele« se zice ungurește »bőr«. Cum se zice ? El. : »bőr«. Se scrie și pe tablă ! Cum zici »din« ? El. : »ből«. Și cum vei zice »din piele« ? El. : »bőrből«. Așa ! Acum să spunem ungurește : »Călcâiul cărții e făcut din piele«. Cum zicem »călcâiul cărții« ? El. : »Călcâiul cărții« ungurește zicem : »A könyvnek sarka«. Cum zicem »din piele« ? El. : »bőrből«. Cum zici »este gătită« ? El. : »van készítve«. Acum pune-le laolaltă și zi : »Călcâiul cărții« (El. : »A könyvnek sarka«) »din piele« (El. : »bőrből«) »este gătit« (El. : »van készítve«). Leagă-le dară cuvintele acestea ! El. : »A könyvnek sarka bőrből van készítve«. Așa-i !

Cum se numește partea acesta a cărții ? El. : Aceea se numește »foaie«. Insemnați-vă ! »Foaie« ungurește se zice »levél«. Iacă scriu cuvântul acesta pe tablă, iar voi în caietele voastre. Cetește I. ! (El. : cetește). Cum zici dară foaia ? El. : »a levél«. Așa-i ! Acum ține-ți minte ! »Foaia cărții« ungurește să zice »a könyvnek levele«. Scriu și pe tablă. Spune și tu I. ! Acum vom zice ungurește »aceasta aici este foaia cărții«. Cum zici »aceasta aici« ? El. : »ez itt«. Așa ! Cuvântul »este« ungurește nu se pune. Iar »foaia cărții« cum vom zice ? El. : »a könyvnek levele«. Așa ! Acum spune-le laolaltă ! El. : »Ez itt a könyvnek levele«. Așa ! Acum întreb : »Ce este aceasta

aici« ? Să încercăm a spune și întrebarea aceasta ungu-rește. Cum zici ungurește »ce« ? El. : »mi« . »Este« nu se pune. Cum zici »aceasta aici« ? El. : »Ez itt«. Așa ! Întreagă întrebarea cum va fi dară ? El. : »Mi ez itt« ? Răspunde E. ungurește ! E. ! »Ez itt a könyvnek levele«. Bine !

Câte foi are cartea ? El. : Cartea are multe foi. Însemnați-vă ! »Multe« ungurește se zice »sok«. Cum se zice ? El. : »Sok«. Acest cuvânt îl scriu și pe tablă. Cum zici »foi ale ei« ? El. : »le-ve-le-i«. Așa ! Acum vom proba a spune ungurește zicerea : »Cartea multe foi are«. Cum zici »cartea are« ? El. : »A könyvnek van«. Cum zici »multe foi« ? El. : »sok levele«. Așa-i ! Leagă-le acum vorbele acestea și pune zicerea întreagă ! El. : »A könyvnek sok levele van«. Bine ! Să facem acum și întrebarea. Cum zici »câte« ? El. : »hány«, dar cum zici »foi (ale ei)« ? El. : »levele«. Cum zici »are cartea« ? El. : »van a könyvnek«. Punele toate laolaltă și întreabă : »Câte foi are cartea« ? El. : »Hány levele van a könyvnek« ? Răspunde tu I. ungurește : »Cartea multe foi are« ! I. »A könyvnek sok levele van«. Bine !

Ce vezi tu pe foile cărții ? El. : »litere«. Așa ! Însemnați-vă ! »Literă« se zice ungurește »betű«. Cum se zice ? El. : »betű«. Când vorbim despre mai multe, zicem românește »litere«, iar ungurește »betűk«. Iacă scriu pe tablă ! Acum vom spune ungurește zicerea : »Pe foi litere sunt«. Cum zici »foi« ? Îți voi spune eu ! »Levelek«. Cum dară ? El. : »levelek«. Așa ! »Pe« ungurește îl spunem cu »en« și-l legăm de sfârșitul cuvântului de care se ține, iacă așa : »a leveleken«. Il și scriu pe tablă ! Cum zici »sunt« ? Dacă nu știi, îți spun eu : »vannak«. Cum dară ? El. : »vannak«. Așa ! Acum să le legăm ! Eu zic românește, tu T. zi ungurește ! Inv. »Pe foi« (El. : »A leveleken«) »litere« (El. : »betűk«) »sunt« (El. : »vannak«). Zi-le dară legate ! El. : »A leveleken betűk vannak«. Așa ! Iată o scriu pe tablă ! Acum să probăm a spune ungurește și întrebarea. »Ce sunt pe foi« ? Cum zici »ce« ?

El.: »mi«. Cum zici »sunt«? El.: »vannak«. Aici vom zice numai »van«. Și cum vei zice »pe foi«? El.: »a leveleken«. Așa! Leagă-le dar vorbele acestea și zi ungu-rește întrebarea: »Ce sunt pe foi«? El.: »Mi van a leveleken«? Tu P. răspunde: »Pe foi sunt litere«! P.: »A leveleken betűk vannak«. Bine!

Acum mai ceva! Spune tu I. ce este cartea? I.: Cartea este unealtă de învățământ. Așa! »Unealtă de învățământ« ungu-rește zicem »taneszköz«. Cum G.? G.: »taneszköz«. Scriu și pe tablă cuvântul acesta! Acum vom spune ungu-rește zicerea; »Cartea este unealtă de învățământ«. Cum zici »cartea«? El.: »a könyv«. Așa! Cuvântul »este« nu trebuie spus! Iar »unealtă de învățământ« cum zicem A.? A.: »taneszköz«. Așa! Leagă-le acum cuvintele acestea! El.: »A könyv taneszköz«. Așa-e! Să facem și întrebarea ungu-rește. »Ce este cartea«? Cum zici »ce«? El.: »mi«. Cum zici »cartea«? El.: »a könyv«. Așa! Cuvântul »este« iar rămâne afară! Leagă-le dar cuvintele acestea și întreabă ungu-rește; »Ce este cartea«? și Floarea să răspundă: »Cartea este unealtă de învățământ«, dar ungu-rește. El. întreabă: »Mi a könyv«? Floarea: »A könyv taneszköz«. Așa-i, bine!

Resumat: (Învățătorul pune doi școlari să converzeze între sine despre »carte« și învățătorul îi conduce în limba maternă) Inv. (cătră cel dintâiu): Ce e aceasta aici? El.: Mi ez itt? Inv. (cătră al doilea): Aceasta aici e cartea. El.: Ez itt a könyv. Inv. (cătră primul): Ce e aceasta aici? El.: Mi ez itt? Inv. (cătră al doilea): Aceasta aici e învălitoarea cărții. El.: Ez itt a könyvnek fedele. Inv.: Câte învălitoare are cartea? El.: Hány fedele van a könyvnek? Inv.: Cartea are două învălitoare. El.: A könyvnek két fedele van. Așa! Inv.: Din ce e făcută învălitoarea cărții? El.: Miből van készítve a könyvnek fedele? Inv.: Învalitoarea cărții e făcută din hârtie. El.: A könyvnek fedele papirosból van készítve. Inv.: Ce e aceasta aici? El.: Mi ez itt? Inv. cătră al doilea): Aceasta aici este călcăiul cărții. El.: Ez itt a könyvnek sarka.

Inv. : Câte calcăie are cartea? El. : Hány sarka van a könyvnek? Inv. : Cartea are un calcăiu. El. : A könyvnek egy sarka van. Inv. : Din ce e făcut calcăiul cărții? El. : Miből van készítve a könyvnek sarka? Inv. : Calcăiul cărții e făcut din pânză (ori piele). El. : A könyvnek sarka vászonból van készítve (vagy bőrből). Inv. : Ce e aceasta aici? El. : Mi ez itt? Inv. : Aceasta aici e foaia cărții. El. : Ez itt a könyvnek levele. Inv. : Câte foi are cartea? El. : Hány levele van a könyvnek? Inv. : Cartea are multe foi. El. : A könyvnek sok levele van. (De sine se înțelege, că unde elevul nu știe, învățătorul îi ajută). Inv. (cătră primul) : Ce sunt pe foi? El. : Mi van a leveleken? Inv. : Pe foi sunt litere. El. : A leveleken betűk vannak. Inv. : Ce e cartea? El. : Mi a könyv? Inv. : Cartea e recvizit de învățământ. El. : A könyv taneszköz. Bine!

(Acum învățătorul pune pe alți doi școlari, (unul să întrebe, altul să răspundă), dar acum numai ungureste, fără ca învățătorul să-i conducă în limba maternă). D. e. Mi ez itt? Ez itt a könyv. Mi ez itt? Ez itt a könyvnek fedele. Hány fedele van a könyvnek? A könyvnek két fedele van. Miből van készítve a könyvnek fedele? A könyvnek fedele papirosból van készítve. Mi ez itt? Ez itt a könyvnek sarka. Hány sarka van a könyvnek? A könyvnek egy sarka van. Miből van készítve a könyvnek sarka? A könyvnek sarka vászonból van készítve. Mi ez itt? Ez itt a könyvnek levele. Hány levele van a könyvnek? A könyvnek sok levele van. Mi van a leveleken? A leveleken betűk vannak. Mi a könyv? A könyv taneszköz.

(Invățătorul cătră elevii clasei respective : Acum scoateți tablilele și scrieți întrebările și răspunsurile acestea, ce le învățaram astăzi ungureste (eventual în caiete).

Șiclău, la 27 oct. (9 nov.) 1908.

Ioan Belle, inv.

Pedagogia veche în raport cu cea nouă*).

Dacă cercetăm mai deaproape dezvoltarea pedagogiei din timpurile cele mai îndepărtate până în cele mai nouă, ne convingem, că aceea a trecut în decursul timpului prin foarte multe străformări și dezvoltări. La început sfera pedagogiei eră foarte restrânsă și abia observată chiar și după cea mai amănunțită cercetare. Ea este ascunsă în negura aceea mediocră, unde ochii cercetătorului celui mai genial, nu sunt în stare să o descopere. Înzădar cea mai amănunțită analiză de specializare, pe deplin tot nu este aflată. Aprofundarea serioasă poate doar să se apropie de ea întrucâtva și determină în puțin concepția ei. Începutul poate fi foarte vechiu, poate chiar în prima cugetare a omului preistoric. Dar cu încetul răzbește universul mare al întunecimii, și se apropie într'atât, încât în urmă este observată, cultivată și dezvoltată; la început în conexiune cu cea mai înaltă știință, iar apoi obvine ca știință de sine stătătoare pozitivistă. În decursul timpului însă, prin cultivarea ei pe lângă persoane tot mai savante, ea își ia un avânt și ocupă un loc însemnat în filozofie și ca un ram al aceleia, este cultivată și dezvoltată aproape de cătră toți filozofii lumii.

Dezvoltarea ei, împreună cu filozofia, i-a câștigat o mare însemnătate pe terenul minții și a cugetării. Ca atare este un factor foarte însemnat în evoluțiunea omenimii, chiar în raport cu ceilalți factori de progresare.

Dar acum să vedem cum ș'au luat începutul toți acei însemnați factori, cari azi predomină și guvernează mintea și totodată morala omenească?

Omul e în stare a se ridica dela senzurile concrete și complicate, la o sferă abstractă mai simplă; e capace a conduce nenumăratele concepțiuni cu toată complexitatea lor prin o singură notă generală la o idee pronunțată;

*) Adnex la prot. ad. gen. de estimp sub G).

prin analiză e în stare a ajunge la concluziunile cele îndepărtate, ştie prevede viitorul pe baza trecutului. Prin reprivirea în spiritul său, poate să-şi dea seamă despre decurgerea diferitelor sentimente şi despre cauzele ce le aduc la viaţă. Poate să stabilească legătura dintre obiecte; află notele diferenţiale, ştie să-şi explice diferitele fenomene ce le vede, sau dacă nici nu le ştie, dar se nizuieşte a le explica într'un fel, fiindcă fiinţa sufletului omenesc este de o atare natură, care cere la orice cauză şi efect, explicare, respective clasificare a lucrurilor. Aşi putea multe să spun despre variatele ocupaţiuni sufletesti, dar înşirarea lor, precum şi clasificarea lor după anumite legi stabilite în psihologie, ar reclama un teren special al ocupaţiunii noastre, pe când' ecludându-le, esenţa celorce voiesc a zice, este explicată îndeajuns.

Din capacitatea aceasta a comparaţiunii, a raţionării, a abstracţiunii, a generalizării, a inducţiunii şi deducţiunii, au luat viaţă ştiinţele, religiile, artele, etica, viaţa politică şi socială a omului şi s'au dezvoltat prin neîntrerupta înaintare. Aceste forţe sunt demne de admiraţiune întru atâta, încât prin rezultatele îngrămădite şi rezultatele ajunse prin ele, din om au format o fiinţă aproape supranaturală.

Unde-şi iau începutul aceste necesităţi spirituale, acolo îşi are şi pedagogia începutul ei, dar nu în formă pronunţată, ci numai în fiinţă.

Filozofia nu este altceva, decât eserciarea minţii în cea mai deplină libertate şi în cel mai înalt avânt¹⁾. Şi fiindcă mintea omenească în toată activitatea ei, — fiind aceea în raport chiar cu lumea externă sau să fie cu privire la cea internă a sa, — întotdeauna emanează din credinţa independenţii şi din încrederea în facultăţile sale: urmează deci de sine, că filozofia e spirituală. Pe când pedagogia este cercetarea acţiunilor morale ale omului; ea trebuie să fie cu atât mai mult spirituală.

¹⁾ După senatorul şi membrul institutului din Paris, Barthélemy-Saint Hilaire: Filozofia în raport cu ştiinţele naturale şi religia, pag. 184.

Am arătat deci, cum pedagogia și-a luat începutul împreună cu filozofia în concepția gândirii omenești, acum ar urmă să trecem la dezvoltarea lor în anumite timpuri și între anumite împrejurări. Aceasta însă nu o fac, fiindcă parte este cunoscută de noi toți, încă de pe băncile școlii, parte m'ar abate dela însuși subiectul dizertațiunii mele; afară de aceea nu voiesc nici să abuzez de răbdarea dvoastră umblând prin terenuri prea vaste și mai puțin identice cu geneza aleasă, ci voiesc a înzista mai mult, respective a mă ocupa în deplin detaliu cu raportul ce se susține a fi între direcția nouă a pedagogiei și între cea veche.

Pedagogia veche este suma unor idei preconceptuate, a unor afirmațiuni mai mult literare și conjecțiuni filozofice; ea se provoacă la autorități mari și însemnate pe terenul ocupațiunilor mai înalte ale gândirii omenești. De multe-ori este răpită de splendide cuvântări și expuneri, putem să zicem, că trece după baza sigură a studiului și observațiunilor și rătăcește în fantazii nedeterminate, fără ca să corespundă realităților și materiei cu care se ocupă. Sunt unele expuneri, cari samănă mai mult cu un roman educativ, îmbrăcat într'o haină pretinsă a fi filozofică, bazată pe biologie și anatomie, de unde abstragând unele concluziuni săci și fără viață, se pare, că este o operă completă și desăvârșită, pe deplin corespunzătoare naturii copilărești.

Acum să vedem, care este aceea pedagogie, care prin rezultatele arătate direct, se rădică peste sferele celei vechi și dă o direcție mai rațională și o aplicare practică?

Acea este adevărată pedagogie, care este bazată pe educațiunea rațională a copiilor, respective care este experimentativă; își are experiențele și observațiile sale. Acea pedagogie este, *Pedologia* ²⁾). Așa se numește străformarea pedagogiei vechi și direcției, care voiește să deslege în mod rațional problemele acelea, pe cari pedagogia veche

²⁾ A. Binet și V. Henri dela Sorbona.

numai le-a presupus a fi deslegate. Pedagogia veche expune principiile peste principii, cari în cele mai multe cazuri nu sunt întotdeauna bazate pe aplicare și succesele ajunse prin ele. Sunt joc de idei și un glosar de cuvinte înțoarse în diferite forme.

Pe lângă toate acestea însă, nu e permis a trage dungă riguros peste cele vechi, fiindcă direcția nouă este bazată pe cea veche, și putem să zicem, că multă frământare de minte și talente au reprodus-o pe aceea, ce s'au făcut până acuma. Aproape orice lucru cu cât este mai vechiu, cu atât este mai prețios. O idee bună născută într'un suflet mare, — cu cari pedagogia veche se poate mândri îndeajuns, — va străluci în veci ca o făclie peste întunerecul ce o cuprinsese. Dar cu toate aceste să nu ne cuprindă nicidecum impresionismul vag al persoanelor, ci să primim numai aceea, ce este bazat pe adevărată pedagogie intelectuală. Aceasta direcție, precum am mai amintit, în pedagogie, se numește Pedologie.

În Pedologie deosebim două specii, și anume: *psihopedologie*, adică partea psihică și *fiziopedologie*, adică partea fizică. Ambele părți pleacă pe cale experimentală, dar de fel nu deductivă.

E adevărat, că pedagogia veche în parte încă e bazată pe psihologie, însuși Pestalozzi zice, că »învățământul să se psihologizeze«; iar Spencer zice, că »educația nu va fi indefinitiv sistemizată decât în ziua când știința va fi în posesiunea unei psihologii raționale«³⁾

Iată deci am ajuns la acel punct, care este mai marcant din toate cele ce am zis. Numai dacă cunoaștem pe deplin psihologia, este efectivă toată activitatea noastră.

Acum să ne aprofundăm îndeajuns prin un serios studiu în materia acestei direcții nouă, să o analizăm, să cercetăm, pas de pas, toate rezultatele, iar nu la splendoarea expunerii din cadrul psihologiei, pentru că numai atunci vom putea să o aplicăm în învățământul nostru.

³⁾ Revista generală a Inv. „Pedologia“ de: I. Grecescu, pag. 144, anul 1908, nr. 2.

Studierea o facem pe copii, după legile psihice expuse în psihologie. Pedologia studiază copilul din etatea cea mai fragedă, este cu considerațiune la toate însușirile aceluia: la construcția capului și părților aceluia, la greutatea corpului, la senzurile vizuale și auditive, precum și la alte manifestațiuni ale diferitelor sentimente. Studiază râvnitor memoria, capacitatea elevilor. Fiind îmbinată cu fiziologia, ea deci cercetează în mod de tot rațional toate părțile fizicului, iar ca psihică toate fenomenele psihice. Aplicarea corectă a ei se pare a fi foarte greoaie, pentru că s'ar recere, ca fiecare învățator să fie un adevărat fiziolog versat în științele medicale, apoi să știe lucră cu diferite aparate pentru observațiune, în laborator instalat anume pentru acest scop.

Ca să putem să ajungem la aceasta, ni-ar trebui, ca la instituttele noastre pedagogice, să se instaleze un curs special de pedologie, atât pentru învățatori, cât și pentru elevii acelora. De altcum pedologia s'ar putea îmbină cu psihologia, la care și aparține și încă în cursurile pedagogice, cărora le corespunde psihologia. Principiile atât psihologice, cât și cele pedologice, trebuiesc studiate temeinic, nu în formă recitativă, ci practică, apoi aplicarea acelor principii în praxă, în formă de studiere de fenomene psihologice.

În modul acesta am ajunge, că elevilor din pedagogie s'ar dà cunoștințe pe deplin corespunzătoare pentru toate fenomenele psiho-pedologice în mod practic, atunci activitatea în aceasta privință ar fi mai eficace și cu mai bune rezultate.

Rog Onorata Reuniune a se pronunță asupra cauzei, apoi a face propunere Ven. Consistor spre a estinde învățământul pedagogic și în privința aceasta, ca să putem fi apoi mândri de generația tânără a învățătorilor, cari vor fi chemați a mișcă piatra culturii românești mai departe cu un pas, aceea piatră, acărei purtători suntem noi toți. Să putem arătă lumii, că jertfa noastră adusă pe altarul culturii este mare, iar laurii ei sunt neveștejiți. Trebuie să

ne facem înțelesî pedeplin de toți factorii, cari desconzideră rezultatul truditei noastre munci. Deviza noastră să fie aceea, ce Kölcsey Ferenc, zice în »Parainesisul« său pag. 28 : »Scopul principal al vieții este — fapta și munca ; singur sau împreună cu alții nu e imposibil. Așa dară muncește ! și fă binele întotdeauna și în tot locul unde ți-se deschide teren spre aceea, și ca să poți lucra cu cel mai mare rezultat, să nizuești neînterupt a-ți îmbogăți sufletul cu mijloace«. Muncind râvnitor și îndeplină liniște pentru binele vlăstarelor încredințate nouă, după principiile cele mai raționale, vom ajunge apoi acolo, că atunci mângăierea sufletului nostru va fi împăcată și vom putea zice cu totdreptul, că nu am trăit înzădar pentru biserică, neam și țară.

Ioan Ardelean,
încățător.

Prelegere practică.

Studiul : *Geometria.* **Tema :** *Linia cercuală.* **Clasa :** *V.*

1. *Pregătirea.* (Pentru a putea propune în mod intuitiv, formărea liniiei cercuale și însușirile ei indeosebi și totodată a demonstra, că diametrul se cuprinde de $3\frac{1}{7}$ ori în periferie. Invățătorul trebuie să folosească, un fir de ață potrivit, lung de vre-o 40 cm. De un capăt al firului de ață se leagă o bucată de cretă bineascuțită, iar celalalt capăt al firului se va legă de un cuitu fin (de desemn), împuns în locul potrivit al tablei mari. Fiind invățătorul provăzut cu acestea, poate începe tractarea proprie a *liniei cercuale*, după următoarele puncte) :

2. *Intuițiunea.* a) *Pregătirea:* Inv. trage pe tablă o linie dreaptă, orizontală și întreabă : (Ce vezi tu pe tablă ? (o linie). Voi știți, că aceasta e o *linie orizontală*. Ce linie e aceasta ? (Inv. arată direcția liniiei cu mâna și întreabă) : Cum merge linia aceasta ? (se arată) Iacă așa ! Deci *dela stânga oblu spre dreapta !* Cum merge ? Oare în tot locul merge *dela stânga oblu spre dreapta !* Ian să încercăm cu linialul, punându-l în diferite duncte ale liniiei

orizontale. Aşa-e! Deci: *Linia orizontală este o linie dreaptă.* (Tot așa purcedem și cu linia *verticală* și cu cea *costișă — oblică —*). Și linia *verticală* și *costișă* sunt linii drepte. Insemnativă: *Linii drepte sunt acele linii, cari merg tot într'o lature.* In loc de lature putem zice mai frumos și *direcțiune*. Cum putem zice? Deci cari sunt linii drepte?

b) *Tractarea proprie a liniei cercuale.* (Invățătorul arată firul de ață, la a cărui capăt sunt legate cuiul și creta, apoi întrebă): Ce am legat de cuiul acesta? (un fir de ață). Câte capete are firul acesta? (are două capete) Ce am făcut eu cu capătul acesta? (se arată) (ai legat creta). Bine! Acum priviți aici și băgați de seamă ce voui face! Eu acum apăs ușor creta pe punctul acesta al tablei. Dar băgați de seamă! Eu țin firul de ață tot *întins*. Iacă acum îl *întind*! Acum încep a *mișcă creta în jurul cuiului*, dar tot așa, ca firul de ață să rămână *întins*. Ce am făcut cu creta? (ai mișcat tot într'o lature). Iac priviți! (se arată). Dacă aş mișcă creta (se ia altă creta) tot într'o lature, ce linie s'ar face atunci? (O linie dreaptă). Iacă-o! In loc de lature cum mai putem zice? (*direcțiune*). Deci tot într'o lature (sau *direcțiune*) am mișcat eu creta, ori am schimbat *direcțiunea cretei neîncetat*? (ai schimbat *direcțiunea neîncetat*). In jurul cui am mișcat eu creta *neîncetat*? (*imprejurul cuiului*). Și cum am ținut firul? (tot *întins*). Ce a rămas pe tablă în urma cretei? (o linie *strâmbă*). Ce formă are linia aceasta? (*formă rotundă*). Iac priviți! (Inv. arată) Punctul acesta e chiar *vertical* deasupra cuiului! Din acest punct creta pleacă oblu către dreapta, ca și când am vol să tragem o *linie orizontală*, însă cum mișcăm creta mai departe, linia ce a rămas pe urma cretei, se apleacă tot mai tare *în jos*, până aici la punctul acesta *jos*, chiar *vertical* sub cuiu; dar dela punctul acesta, iarăș se suie tot *mai însus* și iarăși se reîntoarce în punctul acesta, (*sus*) din care a plecat. (se arată). Să-mi spui tu N., cum se mișcă creta? De unde a plecat? Ce face linia pe aici? (se coboară).

Dar aici cum merge? (în jos). Dar pe aici? (iarăși se suie). Și aici? (iarăși se întoarce de unde a plecat). Se arată în continuu.

c) *Abstracțiunea. Definiția cercului, centrului și periferia.* (Înv, trage dealungul firului o linie dreaptă și întrebă): Ce am tras în locul firului? (o linie). Câte capete are firul de ață? (două capete). Dar câte capete are o linie? (iarăși două). Cum am numit vârful cretei? (punct). Acest punct ne arată dar un capăt al liniei. Ce ne arată? Dar cum am numit vârful cuiului? (iarăși punct). Vedeți punctul acesta ne arată al doilea capăt de linie. Ce arată? Mișcat-am amândouă punctele? (numai unul). Care anume? (acesta). În jurul cui am mișcat punctul acesta? (În jurul cuiului). Mișcat-am punctul tot într'o direcțiune neîncetat? (Și-a schimbat direcțiunea neîncetat). Așadară *ce linie* se naște, când un punct se mișcă în jurul altui punct, schimbându-și direcțiunea neîncetat? (se naște o linie strâmbă). Ce formă are această linie strâmbă? (rotundă). Cum am ținut eu sfoara până ce am mișcat vârful cretei? (tot întinsă). Așadar pe unde este vârful cretei mai aproape de cuiu, și pe unde mai departe? (tot asemenea). Însemnați-vă: Când se mișcă vârful cretei, zicem, că se mișcă *un punct*. Ce zicem? Așa-e! Locul unde e împuns cuiul, încă e un punct. Ce e și locul unde e împuns cuiul? (un punct). Deci: Ce fel de linie se naște, când *un punct se mișcă în jurul altui punct, schimbându-și direcțiunea neîncetat*? Ascultați! Când un punct se mișcă în jurul altui punct, schimbându-și direcțiunea, se naște o linie rotundă, care se numește **cerc**. Spune și tu O. deci, ce fel de linie e aceasta (se arată) oabă sau cum? (strâmbă). Cum e mai linia aceasta strâmbă? (rotundă). Cum se numește altcum linia aceasta strâmbă? (*cerc*). Așa-e! Arată-mi P. în cerc și punctul acesta, în jurul căruia s'a mișcat celalalt punct? (Iacă aici e punctul — școlarul arată). Însemnați-vă: Punctul în jurul căruia s'a mișcat celalalt punct, se numește **centru**! Cum se numește? (centru). Ce se numește centru? (Punc-

tul acela șcl.) Cum se naște linia rotundă sau cercul? Aratămi-l?! Țineți minte: Linia rotundă, care închide cercul se numește **periferie**. (Acest cuvânt se scrie pe tablă și tot astfel să se scrie pe tablă și celelalte cuvinte, cari sunt mai necunoscute elevilor). Cum se numește deci, linia rotundă, care închide cercul? (periferie) Așa-e! Ce numim dară periferie? (Linia rotundă, care închide cercul).

Tractarea razei. Acum vom mai învăța ceva! Priviți aici! (Inv. iarăși întinde firul de ață și pe lângă el trage dela centru până la periferie a linie dreaptă). Ce am făcut eu? (Ai tras o linie). De unde și până unde am tras eu linia aceasta? (dela centru până la periferie). Acum mai trag linii de aceste, dela centru până la periferie. Iată-le! Căre-i mai lungă din liniile acesta, sau că toate sunt asemenea de lungi? (Toate sunt asemenea de lungi). Adecă cât sunt de lungi? (arătând firul de ață). Cât este firul de ață? Așa este! Așadar toate liniile, cari le duc dela centru până la periferie, sunt asemenea de mari! Ce am zis? Iar priviți încoaci! Așa, că figura, (sau mai simplu zis, icoana) aceasta, seamănă cu soarele, ca și când aici în centru ar fi soarele, iar aceste (se arată) ce ar fi? (razele soarelui). Așa-e! *Linile aceste, cari merg din centru până la periferie, ar fi razele soarelui.* Ce ar fi? Insemnați-vă: Tocmai pentru că acestea linii samănă cu razele și aici în cerc le vom numi **razele cercului**. Deci ce este linia aceasta? (o rază). Așa-e! De unde, până unde merge fiecare rază? (dela centru până la periferia cercului). Deci, care din ele e mai lungă? (una ca și alta). Așa-e! Razele cercului toate sunt *asemenea de mari*. Cum sunt toate razele? Iată eu duc aici o rază, două, trei, etc. raze. Deci câte raze pot face într'un cerc? (f. multe). Până acum am învățat, că *raza este linia, care merge dela centru până la periferia cercului.* Ce este raza? Bine! *Razele cercului toate sunt egale.* Cum am zis?

Tractarea diametrului. Iacă am tras o rază în cercul acesta! Ce am tras eu în cerc? Să măsurăm cât e de

lungă raza aceasta? (se face de 3 dm.) Așadar cât e de lungă? (de 3 dm.) Bine! Acum voiu prelungi raza aceasta, până la margina cealaltă a cercului! (se face). De unde am început a trage? (din un punct al periferiei). Prin ce punct am tras-o? (prin centru). Așa-e! Și cum am mers? Tot în aceeași direcțiune? (da, tot în aceeași direcțiune). Adecă în ce fel de linie? (tot în linie dreaptă). Și până unde am tras? (iarăși până la un punct al periferiei) Așa-e! Deci din câte raze e făcută linia aceasta? (se arată) — din două raze. — Cari sunt acelea? (aceasta și aceasta). Deci cât e de lungă? (se răspunde). Deci cât e de lungă linia aceasta? (se arată) — cât două raze). Vedeți: Linia dreaptă, trasă din un punct al periferiei prin centru, până la celalalt punct al periferiei, se numește **diametru**. Cum se numește? Ian priviți încoaci! Linia aceasta mergând dela un punct al periferiei, prin centru, până la celalalt punct, *măsură toată linia închisă de cerc*. (Și când zice acestea învățătorul, arată diametrul). Spune și tu A.! (Inv. măsurând cu o sfoară lungimea diametrului zice): Iacă diametrul măsură lățimea cercului tocmai precum am măsură (se arată), lățimea cărței acesteia (se arată o carte) cu sfoara! Deci ce se numește diametru? (linia dreaptă trasă prin scl.) Din câte raze e compus diametrul? (din două raze). De unde, până unde merge diametrul? Prin care puncte trece diametrul? Iacă eu mai trag unu, doi, trei etc. diametri! Ce am făcut eu? Puterea-și trage și mai mulți diametri? (puteă). Deci câți diametri putem face în cerc? (f. mulți). *Diametrul împarte cercul în două părți egale*. (Vrând a arată școlarilor, că diametrul împarte cercul în două părți egale, face (inv.) *din hârtie curată albă, un cerc* (cam de 4 dm. în diametru), apoi pune pe un școlar să tragă cu linalul un diametru în cercul de hârtie și apoi îl taie cu cuțitul (sau foarfeci) dealungul diametrului, împărțindu-l astfel în două părți și întreabă): Ce am eu în mână? (un cerc de hârtie). (Trage un diametru și întreabă): Ce am tras eu în acest cerc? (un diametru). Bine! *In câte părți am*

împărțit diametrul cercului acestuia? (în două părți). Acum taie cercul și zice: Iacă taiu cercul acesta trecând prin diametru. Ce am făcut? Acum să vedem cari din aceste părți e mai mare? Să le așezăm, una asupra celeilalte. Iacă părțile acestea se acopăr pe deplin una pe alta! Deci cum sunt? (asemenea de mari). Insemnați-vă: *Diametrul împărțește suprafața cercului în două jumătăți, asemenea de mari (sau egale)*. Ce am zis? Cum numim linia aceasta rotundă, care a închis suprafața cercului? (periferie). Deci în câte părți împarte diametrul periferia cercului? (Diametrul împarte periferia cercului în două părți egale). Acum arată o jumătate din periferia cercului de hârtie și zice: Priviți încoaci! *O jumătate de acesta (se arată) a cercului se numește semicerc*. Cum se numește? Ce este semicercul? (jumătate dintr'un cerc). — Acum învățătorul taie și fiecare semicerc în două părți egale, astfel va avea patru părți din cerc și zice: Iacă acum am tăiat *semicercul*, în două părți asemenea de mari. În câte părți am împărțit cercul? (în patru părți). Iac să le punem aceste părți una peste alta, să vedem, care e mai mare? (asemenea de mari). Așa-e! (Acum le așează aceste părți, una lângă alta, așa încât elevul să vadă înaintea sa iarăși cercul întreg și zice): Diametrul acesta stă orizontal. Diametrul cestalalt cum stă pe cea dintâi? (*vertical*). Bine! Așadară: *Prin un diametru orizontal și altul vertical, în câte părți se împarte suprafața cercului?* (în patru părți egale). Cum se numește a patra parte dintr'un întreg? (un pătrar). Arată-mi: $\frac{1}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, din suprafața cercului! Insemnativă! *Prin doi diametri, cari stau vertical unul peste altul, suprafața cercului se împarte în patru părți egale*. Ce am zis? Țineți minte! O parte de aceasta, din cerc se, numește **cvadrant**. Cum se numește? (cvadrant). Așa este! Bine este! (Tot astfel să tratează arcul, coarda, secanta, tangenta, sectorul, segmentul șcl.

Mândru lo c.

P. Colțeu, învățător.

Un răspuns...?!

În anul trecut, nrul 11, al organului »Reuniunea învățătorilor« sub titlul: »Impresii dela o conferință tractuală«, unul dintre membrii reuniunii se ocupă cu conferința noastră de toamnă, ținută în comuna Radna, ba în primul loc cu prezidiul acelei conferințe.

Ca stimații colegi să nu fie duși în rătăcire, îmi iau permisiunea a mă ocupa în detalii despre numita conferință, ca astfel neîncrederea ori nedumerirea membrului să se reducă la adevărata ei valoare.

Conferința despărțământului proto-popesc Radna s'a ținut în 12/25 octombrie a. c. în sediul tractului, la care au participat toți membrii, afară de unul, a cărui absență s'a și scuzat. Pe lângă membrii fondatori, ordinari și ajutători, am avut fericirea de a avea în mijlocul nostru și pe alți onorațiori și bărbați bine meritați ai neamului și școlii profesionale.

După săvârșirea »Chemării Duhului Sânt«, la care au participat toți membrii în corpore, s'au întrunit membrii în școala noastră din loc, unde învățătorul locului și președintele despărțământului Tr. Givulescu, a preles clasei a III-a »despre măsurile metrice«; apoi tânărul învățător N. Szabó a ținut o prelegere practică clasei a V-a din fizică: »despre corpuri«, cari ambele au fost bine succese.

Prea stimatul Domn, membru fondator: Dr. Atanasie Brădean, medic cercual, ne-a ținut o prea frumoasă disertație, respective prelegere din igienă, despre: »Morburile lipicioase«, prin care a dat membrilor reuniunii povești foarte instructive întru cunoașterea numitelor morhuri obveninde învățătorului în școala sa, precum ne-a arătat și modul de procedare întru apărarea ori preîntâmpinarea acelorora. În fine dl Petru Binchiciu, a ținut o disertație despre: »Istoria dezvoltării metoadelor și în special despre metoda sunetelor vii de Gabel«. Aceste disertații au fost

ascultate cu mare atențiune, în urmă s'a votat disertațiilor mulțămiri protocolare.

E drept, că asupra prelegerilor de mai sus nu s'au făcut multe observări, căci la un lucru, carele putem zice, că e aproape perfect, puține se pot observă, ci cel mult reclamă o apreciere mai profundă, ceiace — dacă nu mă înșel — s'a și făcut.

Acum să-mi permită dl observator unele întrebări: la cari — îl rog — să-mi răspundă.

1. Ce e cauza decaderii despărțământului nostru, carele până aci a fost cel dintâiu?

2. Unde, și la cari disertații și prelegeri s'a observat superficialitate? Cum de stimatul observator — fiind de față — nu a atras atențiunea adunării asupra scăderilor ponderoase din acele? Și de ce nu și-a dezvoltat vederile dsale sănătoase în adunare? Nu cumva voește observatorul să impună...?!

3. În cari momente și sub ce împrejurări s'a observat lipsa cea mare de disciplină?

Dorind, ca viciile, dacă sunt, să fie scărmanate după merit, iar pe de altă parte, talentele pedagogice să iasă la suprafață, ca să ne putem adăpa din izvorul nesecat al lor; căci așa cred, acesta este scopul organului nostru.

În fine, ca un modest membru al despărțământului reuniunii, îndrăsnesc a afirmă, că conferința noastră din chestie a fost dintre cele mai succese.

Bârza,

Gheorghe Pleș.

Informațiuni.

Complectarea comitetului de redacție. Însărcinat fiind din partea comitetului central, presidentul nostru general dl: *Iosif Moldovan*, a întrunit în conferință confidențială pe mai mulți fruntași ai învățătorimii noastre, pentru a le cere avizul în cauza complectării comitetului de redacție al organului nostru.

Conferența s'a ținut în Arad, Joi, la 7/20 Ianuarie a. c.

După lungi și aprofundate discuțiuni, numărul membrilor în comitetul de redacție s'a ridicat dela 6 la 16 membrii în persoanele: Iosif Moldovan și Dimitrie Popoviciu (Arad), Iuliu Groșorean și Teodor Cherechean (Galșa), Petru Vancu și Hersilia Cadariu (Măderat), Dimitrie Boariu Nădab, Dimitrie Olariu (Covăsânt), Ioan Crișan (Socodor), Nicolae Cristea și Petru Colțeu (Măndruloș), Dimitrie Micu (Șeitin), Iosif Stanca (Roșia), Pavel F. Dârlea (Cenadul unguresc), Traian Givulescu (Pauliș) și Ioan Borlea (Cuiediu).

Afară de aceasta, s'au luat și alte dispoziții de îmbunătățire a organului.

Titlul, formatul, precum și costul abonamentului, a rămas și pentru viitor tot cel din trecut.

Când aducem toate acestea la cunoștința on. public, cerem și pe această cale sprijinul binevoitor, moral și material, a tuturor oamenilor de bine în munca noastră grea pentru prosperarea școalei noastre românești.

Alegere de învățători. Duminecă 31 Ianuarie, (13 Februarie) a. c., s'a efectuat în Arad alegerile de învățători, pentru posturile vacante din *Arad-Pârneava* și *Arad-Șega*, în urma trecerii în penziune a foștilor învățători: Ioan Vancu și Nicolae Ștefu. Alegerea s'a făcut în biserica catedrală din loc, sub presiunea P. O. D. protopop tractual: *Vasile Beleş*.

La postul învățătoresc din Arad-Pârneava: *Gheorghe Popoviciu* (Bătania), a întrunit 215 voturi, Aurel Micloși (învățător substituit în Arad) 210 voturi, iar la postul învățătoresc din Arad-Șega: *Dimitrie Popoviciu*, fostul învățător din Cuvin, a întrunit 320 voturi, Ștefan Ștefu (Ecica), 96 și Aurel Baia (învățător substituit în Arad) 2 voturi.

S'au declarat aleși: Dimitrie Popoviciu și Gheorghe Popoviciu. Felicitările noastre sincere!

Congres învățătoresc: Viitorul congres al învățătorilor din România, se va ține la *Băcău*, în zilele de 1, 2 și 3 Iulie 1910. Cu aceasta ocaziune se vor discuta următoarele chestiuni: Programul de studii în școalele populare, chestia școalelor de adulți și îmbunătățirea stării materiale a învățătorilor. După congres, învățătorii vor face mai multe excursiuni.

„Să aprindem luminile!“ În nr. 6, din a. c., „Biserica și Școala“, organul oficios al diecezei noastre, se ocupă în articolul de fond sub titlul: „Să aprindem luminile!“ cu o chestie foarte actuală, exprimând cu multă căldură și interes de cauză mult adevăr. Dupăce mai întâiu arată nivelul cultural al preoțimii

noastre de astăzi, în lipsa cetirii și perfecționării continue a acesteia și după ieșirea din școală, iată cum se exprimă despre învățătorime:

„Credeam să aflăm la învățătorime mai multă carte în casă. Aici s'au făcut cercetări statistice, până în casa învățătorului, avem dar înaintea noastră constatări concrete. Din aceste date statistice aflăm, că sunt învățători, cari au sute, ba chiar și mii de volume în bibliotecile lor, iar pe lângă aceasta mai abonează 2—3 și chiar și mai multe reviste pedagogice; dar pe lângă acestia prea mare este procentul acelora, cari n'au nici biblioteci, nici reviste pedagogice. Din motive bineînțelese ne restrângem la generalități. De pildă, un însemnat percent de învățători, din 407 câți îi avem, n'au deloc cărți la casa lor, afară de cărțile de școală; iar procentul acelora, cari afară de cărțile de școală n'au nici alte cărți și scrieri pedagogice, este și mai mare. Situația o mai agravează, că bunăoară o „Reuniune“ învățătorească se plânge, că și cărțile din biblioteca „Reuniunii“ rămân necetite.

Al doilea factor al cultivării învățătorului sunt revistele pedagogice, chemate a țineă pe învățători în curent cu progresul științei pedagogice. Aici ne surprinde în prima linie, că dintre 407 învățători, abia 189 abonează organul Reuniunii învățătorilor din Arad, pe când noi nu ne puteam închipui să existe învățător, care nici măcar organul de informație al Reuniunii să nu-l aboneze. Încolo, după statistică, ar fi să fie 97 abonați la „Vatra Școlară“, dar după datele „Vetrei Școlare“ abia 38: celelalte reviste sunt în număr foarte mic abonate, sunt și 5 învățători, cari au declarat, că n'au și nu cetesc alt organ decât „Néptanitók Lapja“; ba sunt și de aceia, cari n'au de fel bibliotecă și nici reviste pedagogice; însă nu ne mai amărăm cu afișarea acestei părți slabe. Indiferentismul acesta a repus odinioară „Revista pedagogică“ a regretatului Barcian; iar „Vatra școlară“, apusă odată tot în lipsa de sprijin, la reînvierea ei, la 1 Mai, avea 184 abonați din întreaga mitropolie, așa, că redactorul ei, profesorul Dr. P. Șpan, să tângue, că „Unde sunt număroșii mei foști elevi, pentru cari am ostenit și ostenesc?!!

Ne-am ferit de a atinge susceptibilități, dar avem datoria a atrage atențiunea celorla pe cari îi privește, că cartea este arma intelectualului, și noi suntem o armată fără arme, cum vom da dar lupta culturală? Poate cineva fi firezar fără firez? Uite, nici preotul nu poate fi preot, nici învățătorul învățător, fără carte. Și mai bine s'o constatăm noi aceasta, decât să astupăm cauza latentă a inferiorității noastre în lupta de existență“.

Ceice au urechi de auzit să audă!

Aviz! Schimbându-se redactorul organului nostru, toți dñii membrii ai comitetului de redacție, On. Redacțiuni, cari ne trimit în schimb revistele precum și toți ceialalți domni corespondenți, sunt rugați a trimite de aci înainte manuscrisele, eventualele comunicări, corespondențe și reviste pe adresa: *Iosif Moldovan*, învățător-director școlar, Arad, piața Tököly 8.

Taxă pentru membri: Petru Binchici, Simeon Neamtu, Dimitrie Ciobota, Constantin Floruța, câte 2 cor., Gheorghe Pleș 5 cor., Trăian Givulescu, Radna 1 cor., Ecaterina Dascal, Teodosiu Rafila și G. Pribac, Solomon Jurcoane, Uroș Todorean, Sidonia Tăucean, Grigoriu Roșu, Vicențiu Guleș, Muciu Popescu, I. Crișan, I. Iancin, G. Petrișor, Sidonia Voda și Mihai Mihuț, câte 2 cor., Efrem Moldovan 10 cor.

Taxă pentru organ: Teodosiu Rafila, Con. Floruț, P. Binchici, Simeon Neamtu și Dimitrie Ciobota, câte 5 cor., G. Pleș 15 cor., G. Precupaș 7 cor., Dr. Lazar Iacob, G. Petroviciu și Grig. Roșiu, câte 5 cor., Vicențiu Guleș și P. Lupaș, câte 3 cor., I. Pavel Dârlea 2-50 fil., Iuliu Vuia, Mihai Mihuț, câte 5 cor., Pavel Dârlea 2-50 fil., I. Ianciu 6 cor., G. Petrișor 7 cor.

Pentru monumentul lui T. Ceonța. Dimitrie Maci, preot 7 cor., Tr. Givulescu, Radna și Lazar Igrășan, câte 3 cor., Tr. Givulescu, Pauliș, Nic. Boșcai și Patriciu Covaci, câte 2 cor., G. Fărcaș, Tr. Lazarescu, func. Iosif Stanca, P. Binchici, Grigorie Caba, N. Neagota, I. Borlea, Teodosiu Rafila, Sidonia Voda, A. Jorz, P. Moțocan, G. Precupaș, Voluntir, G. Frugea, G. Pribac, N. Botici, I. Ianciu, P. Cociu și Liviu Ganea, câte 1 cor., G. Nihuța, N. N., E. Țigu și Ecaterina Dascal, câte 40 fil., N. N. și I. Tomuța, câte 50 fil., N. Ștef, I. Ardelean, câte 2 cor., Iosif Moldovan, Măria Precupaș, Dr. Lazar Iacob, Elena Roja, I. Vancu, N. Cristea, Ștefan Roja, P. Colțeu, G. Petrovici, Aurel Drăgan, Romul Tăucean, Muciu Popescu, Lazar Ionescu, Uroș Totorean, Efrem Moldovan și Aurel Micloși, câte 1 cor. Din venitul curat al concertului aranjat de învățătorii tractului Halmagiu 10 cor., iar al învățătorilor din tractul Șiriei 100.

Posta Redacției.

Dlor Teodor Maris, învățător Erdeiș și Gheorghe Popa, învățător în Draut: Cele trimise se vor publica pe rând în numerii viitori.

Dlui Petru Lupaș, învățător în Sâmbăteni: Lucrarea trimisă, în forma cum e, nu se poate publica. Te rugăm, ocazional vino pe la redacție pentru a ne înțelege în cauză.

Dlui Iosif Stancu, învățător în Roșia: Adresa cerută e: Craiova. Prețul 4 lei.

Dlui Iulian Paguba, învățător în Socodor: Ceiace ai cerut s'a luat la cunoștință și se va executa în tocmai.

Dlui Ioan Borlea, învățător în Cuiedi: Regretăm, că cele trimise asupra celor petrecute în conferința preotească din Buteni, nu se pot publica. S'ar da anză numai la ceartă, ceiace nu poate fi menirea organului nostru. Destul de rău, că și azi mai sunt astfel de oameni pățimași.